

JUDAICA W ZBIORACH MUZEUM HISTORYCZNEGO MIASTA KRAKOWA

Gromadzenie judaiców w Muzeum Historycznym m. Krakowa zapoczątkowane zostało w 1958 r., z chwilą utworzenia w zabytkowej Starej Synagodze kazimierskiej muzealnego Oddziału, poświęconego dziejom i kulturze krakowskich Żydów.

Dzisiaj, po upływie 30 lat akcji kolekcjonerskiej, Muzeum posiada stosunkowo liczne i wartościowe zbiory judaiców. Zostały one już częściowo opisane, mianowicie w ogólnej charakterystyce całej kolekcji zebranej do roku 1985¹, w publikacjach katalogowych dotyczących większego zespołu tych zbiorów² lub poszczególnych eksponatów biorących udział w wystawach żydowskiej sztuki w Polsce i poza

granicami kraju³ oraz w jednej pracy dyplomowej nt. tkaniny żydowskiej.⁴

Ponieważ najszerzej opisane zostały dotąd zbiory rzemiosła artystycznego, a nadto wspomniane wyżej tkaniny żydowskie omawiane są w niniejszym zeszycie w ramach ogólniejszego szkicu, poświęconego tej kategorii eksponatów przechowywanych we wszystkich krakowskich muzeach⁵, na tym miejscu wypada przedstawić tylko te obiekty rzemiosła artystycznego, które Muzeum Historyczne m. Krakowa pozyskało do swoich zbiorów po roku 1985, w szerszym zaś stopniu uwzględnić pozostałe części kolekcji, rzadziej upowszechniane w muzealnych publikacjach: malarstwo, grafikę i fotografię o tematyce żydowskiej.

EUGENIUSZ DUDA

RZEMIOSŁO ARTYSTYCZNE (EKSPONATY POZYSKANE W LATACH 1985—88)

W latach 1985—88 postępował w Polsce gwałtowny wzrost zainteresowania kulturą żydowską, w tym także zabytkami żydowskiej sztuki. W związku z rosnącą penetracją rynku antykwarycznego przez muzea (w tym głównie przez Muzeum Archeologiczne w Warszawie, przy którym od 1985 r. zaczęto bardzo energicznie budować od podstaw kolekcję judaiców) i indywidualnych kolekcjonerów, gwałtownie rosły ceny tych obiektów. Wykupywanie judaiców (jak i innych dzieł sztuki) miało też oczywisty związek z postępującą deprecjacją pieniądza, a traktowanie przedmiotów sztuki jako lokaty kapitału wyraźnie wpłynęło na zminimalizowanie ich podaży. Z tych właśnie powodów, w okresie trzech omawianych lat kolekcja judaiców w Muzeum Historycznym m. Krakowa powiększała się w skromniejszym zakresie niż w latach poprzednich. I tak, zbiory rzemiosła artystycznego, stanowiące mn. w. połowę wszystkich nabytków, powiększyły się w tym czasie o ok. 40 pozycji inwentarzowych. Były to głównie przedmioty

żydowskiego kultu synagogalnego i domowego. Poniżej zamieszczam noty katalogowe najbardziej interesujących nabytków w układzie rzeczowym.

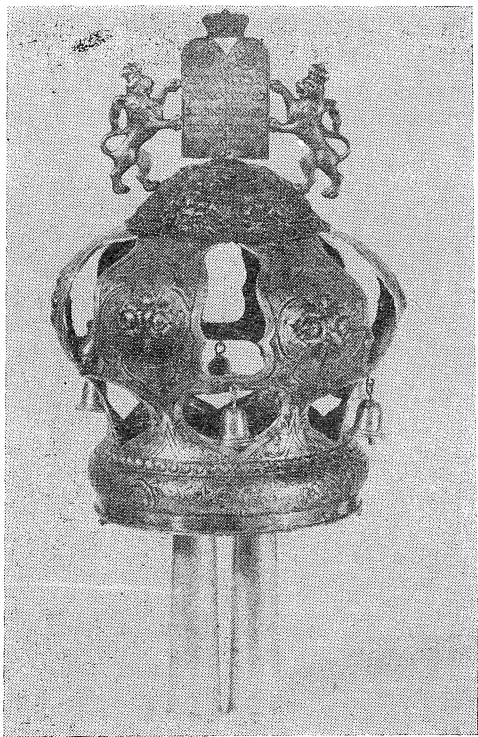
KORONA NA RODAŁ

Wielkopolska (?) pod zaborem pruskim, lata 40. XIX w.

Srebro (0,675) repusowane i grawerowane, pozłacane

Wys. 25,5 cm, waga 820 g, niesygn., Nr inw. MHK 766/VII

Sześćożebrowa, z dzwoneczkami alternującymi żebra. Na żebrach repusowany ornament z motywem kwiatów róży. Na spodzie korony płyta z prowadnicami na dwie rurki-nasadki, służące do nakładania korony na drążki rodału. Od góry nakryta kopułką (dodaną później) z tablicami dekalogu flankowanymi przez 2 figurki lwów w płaskim odlewie. Ślady złocenia.

Korona na rodą, srebro pozłacane, Wielkopolska (?), lata 40. XIX w., Nr inw. MHK 766/VII

Swiecznik mosiężny, Polska XIX w., Nr inw. MHK 768/VII

ZWIEŃCZENIA RODAŁU

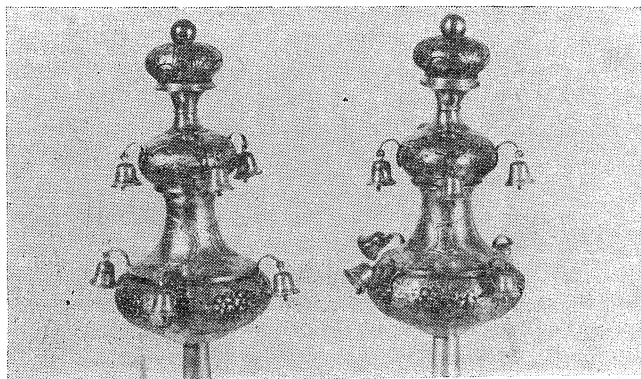
Srebro (0,697) repusowane i ryte, pozłacane

Wys. 34 cm, waga 848,8 g, sygn. „I W”, Nr inw. MHK 767/VII

Para identycznych, owalnych i trójstopniowych zwieńczeń na drążki rodału. Dwa dolne stopnie dekorowane repusowanym ornamentem kwiatowym, a górny — rytym ornamentem roślinno-geometrycznym. Przy dolnych stopniach podwieszone są po 4 dzwoneczki. Przewężenia pomiędzy segmentami złożone.

ז"נ מוה' יוסף ב"מוה' מאיר קלונים מאנדעלבוים
לח"ק סנדלרים בשנת תרס"ט לפ"ק

Zwieńczenia rodału, srebro pozłacane, Wielkopolska (?), lata 40. XIX w., Nr inw. MHK 767/VII

ŚWIECZNIK PIĘCIORAMIENNY

Polska, XIX w.

Mosiądz, wys. 41 cm

Nr inw. MHK 768/VII

Stopa okrągła z wysoką krawędzią i wklęsłą powierzchnią. Trzon profilowany. Ramiona w formie połączonych ze sobą, symetrycznych wici roślinnych, zdobionych w dolnej partii ornamentem kwiatowym. Na stopie hebrajski napis:

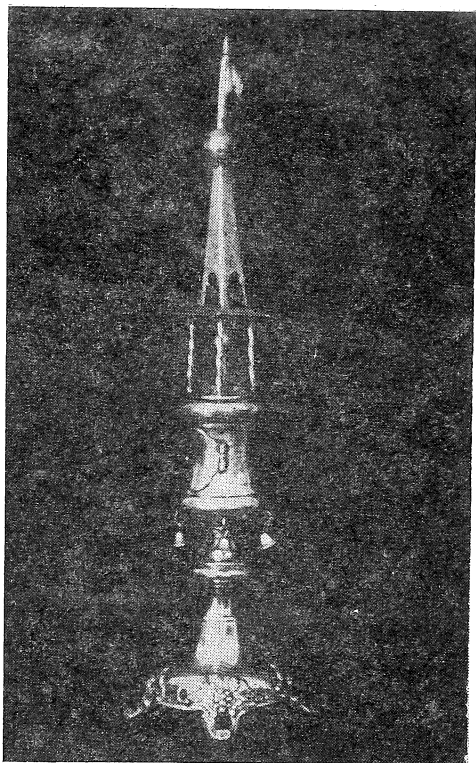
„Dar Józefa Mandelbauma, syna Meira Kalonimosa, dla świętego bractwa szewców, w roku 669 według małej rachuby” (= 1909 r.).

PUSZKA NA WONNOŚCI

Warszawa 1894, Antoni Riedel

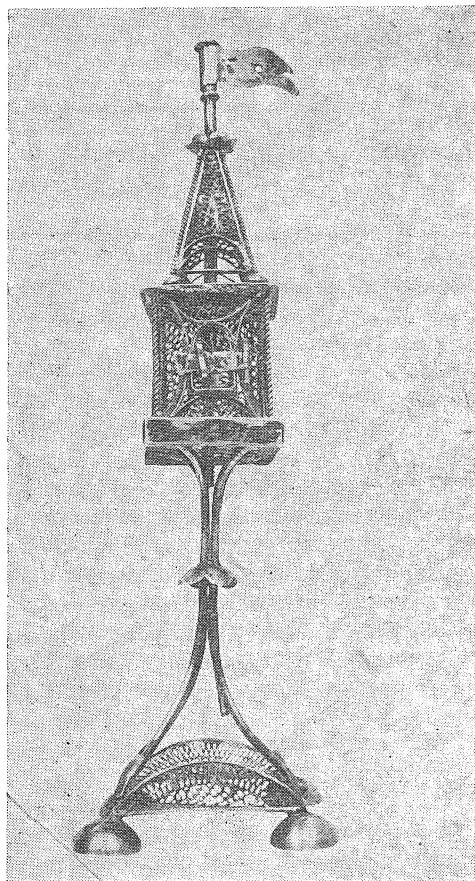
Srebro grawerowane, wys. 31,5 cm, waga 154 g, Nr inw. MHK 715/VII

Stopa okrągła na 4 nóżkach z ornamentem winorośli. Trzon z talerzykiem ujętym w 2 pierścienie. Pojemnik na wonności owalny, przewężony, ozdobiony rytym ornamentem wici roślinnej na płaszczu oraz profilowaniem górnej i dolnej krawędzi. Przy krawędzi dolnej podwieszone 4 dzwoneczki. Na pojemniku daszek na 4 skrzyżowanych prętach z podwieszonym pod nim dzwoneczkiem. Na daszku smukła, czworoboczna wieżyczka stożkowa z wycięciami w formie arkadek w podstawie, zdobiona rytym ornamentem roślinnym, zwieńczona kulką i chorągiewką na pręcie.

Puszka na wonności, srebro, Warszawa 1894, Antoni Riedel, Nr inw. MHK 715/VII

Puszka na wonności, srebro, Brno 1 poł. XIX w., J. R., Nr inw. MHK 765/VII

PUSZKA NA WONNOŚCI

Brno, 1 poł. XIX w., złotnik „J R”

Srebro, filigran, wys. 20,5 cm, waga 106 g, Nr inw. MHK 765/VII

Podstawa kwadratowa. Trzon w formie 4 prętów, spiętych w połowie wysokości kapturkiem. Pojemnik na wonności sześcienny, filigranowy. Na pojemniku także filigranowa wieżyczka z arkadkowymi wycięciami w podstawie, zwieńczona chorągiewką.

PUSZKA NA WONNOŚCI

Niemcy, XIX w.

Srebro, złożone, filigran, wys. 25,5 cm, waga 158 g, Nr inw. MHK 781/VII

Stopa okrągła, profilowana, z fryzem wytłaczanego ornamentu, przechodząca w prosty, grawerowany trzon. Ponad trzonem 3 owalne segmenty oddzielone od siebie kapturkami i wypełnione filigranowymi kompozycjami. Dolny segment stanowi pojemnik na wonności. Górny segment zakończony jest iglicą z kulką na szczycie. Brak chorągiewki w zwieńczeniu.

NACZYŃKO NA WONNOŚCI W KSZTAŁCIE RYBKI

Polska, 1918—39, złotnik „I K”

Srebro grawerowane, dł. 13,5 cm, waga 55 g, Nr inw. MHK 787/VII

KASETKA NA OWOC ETROGU

Wrocław 1764—1776, Benjamin Gottlieb Sander (1731—1794)

Srebro kute i repusowane, 11×16×12 cm, waga 365 g

Nr inw. MHK 706/VII

Naczynie eliptyczne na cokolicu. Na wybrzuszeniu płaszcza i na wieczku repusowany ornament ulistnionych gałązek z owocami rajskiego jabłuszka. Przy uchwycie wieczka nakładka z ornamentem kwiatowym i wolutowym.

Kasetka na etrog, srebro, Wrocław 1764—76, Benjamin Gottlieb Sander, Nr inw. MHK 706/VII

Puchar na święto Pesach; kryształ, Polska XX w.,
Nr inw. MHK 788/VII

PUCHAR NA ŚWIĘTO PESACH

Polska, XX w.

Szkło kryształowe bezbarwne, rżnięte, ϕ czary
9 cm

Nr inw. MHK 788/VII

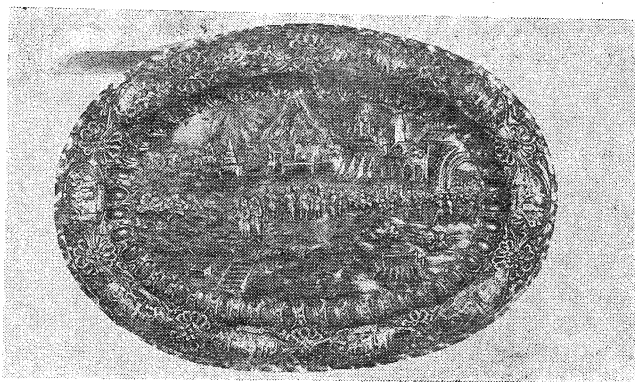
Stopa sześcioboczna z motywem gwiazdy Dawida. Krótki trzon z pierścieniem. Czara owalna, rozszerzająca się ku górze, z motywem trójliścia oraz hebrajskim napisem „Święto Pesach”.

TACA DEKORACYJNA NA UROCZYSTOŚĆ „PIDJON HA-BEN” („WYKUP PIERWORODNEGO”)

Brno (?), ok. 1806

Srebro repusowane, ϕ 34×24, waga 340 g, Nr inw.
MHK 764/VII

Taca eliptycznego kształtu. W lustrze scena wyjścia Żydów z Egiptu: pochód pieszych i jezdnych (na wielbłądach i koniach) wychodzących z bramy w murach warownego miasta, z postaciami Mojżesza

Taca na uroczystość Pidjon ha-ben, srebro. Brno (?),
1806, Nr inw. MHK 764/VII

i Aarona na czele. Na drugim planie tło architektoniczne: mury i budowle miejskie. Na kołnierzu naczynia w 10 owalnych plakietkach sceny ilustrujące „plagi egipskie” ze stosowanymi podpisami hebrajskimi — nazwami plag. Plakietki rozmieszczone symetrycznie, alternowane ornamentem kwiatowym.

P R Z Y P I S Y

¹ E. Duda, *Judaika w Muzeum Historycznym m. Krakowa*, „Krzysztofory”, nr 11, Kraków 1984, s. 41—50.

² E. Duda, *Judaika w zbiorach Muzeum Historycznego m. Krakowa. Srebro*, Muzeum Historyczne m. Krakowa, Kraków 1985.

³ C. Grossman, *Fragments of Greatness Rediscovered. A Loan Exhibition from Poland* (The Jewish Museum, New York; The Skirball Museum, Los Angeles; The Walters Art Gallery, Baltimore), New York 1982. *Kultura ocalona* (katalog wystawy), Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 1983.

⁴ B. Kalfas, *Tkaniny i hafty synagogalne oraz strój modlitewny w zbiorach Muzeum Historycznego m. Krakowa*, Lublin 1985 (maszynopis pracy magisterskiej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim).

⁵ B. Kalfas, *Zabytkowe tkaniny i hafty żydowskie w zbiorach muzeów krakowskich* (artykuł w niniejszym zeszycie).

